

SUN'IY INTELEKT: IMKONIYATLAR, XAVF-XATARLAR VA O'ZBEKISTONDAGI RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Haydaraliyeva Dilfuza Begali qizi

Anotatsiya: Mazkur maqolada sun'iy intellekt tushunchasining mazmuni, uning jamiyatdagi o'rni va turli sohalarida qo'llanilishi tahlil qilinadi. Texnologiyaning ijobiy jihatlari bilan birga, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf va muammolar ham yoritiladi. Shuningdek, O'zbekistonda sun'iy intellekt sohasidagi amaliy harakatlar, davlat siyosati hamda yoshlarning salohiyati haqida fikr yuritiladi. Maqola sun'iy intellektdan oqilona foydalanish, uni nazorat qilish va tartibga solish zaruriyatiga urg'u beradi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, raqamli texnologiya, algoritim, zamonaviy ta'lim, texnopark, O'zbekiston, xavfsizlik.

Kirish

Bugungi kunda texnologik taraqqiyot hayotimizning deyarli barcha jabhalariga o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari global miqyosda dolzarb mavzulardan biriga aylangan. SI sog'liqni saqlash, ta'lim, ishlab chiqarish, transport va xizmat ko'rsatish sohalarida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, inson mehnatini almashtirishi, axborot xavfsizligiga tahdid solishi, huquqiy va axloqiy muammolarni yuzaga keltirishi bois, bu texnologiyaga ehtiyotkorlik bilan yondashish muhim sanaladi. Ushbu maqolada sun'iy intellektning mazmuni, foydali jihatlari, mumkin bo'lgan salbiy oqibatlar hamda O'zbekistonda ushbu soha bo'yicha olib borilayotgan ishlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Sun'iy intellekt tushunchasi va yo'nalishlari

Sun'iy intellekt — bu kompyuterlar va dasturlar orqali insonning aqliy faoliyatini modellashtirishga qaratilgan texnologiyalar majmuasidir. Bunday tizimlar muammolarni hal qilish, muloqot qilish, o'rganish va qaror qabul qilish kabi insoniy xususiyatlarni amalga oshira oladi. Sun'iy intellekt quyidagi asosiy yo'nalishlarga bo'linadi:

Aniq vazifalarga ixtisoslashgan sun'iy intellekt – faqat bitta muammoni hal qilishga mo'ljallangan (masalan, yuzni aniqlovchi dasturlar);

Umumiy sun'iy intellekt – har xil muammolarni inson kabi mustaqil hal qila oladigan tizim (hozircha nazariy);

Superintellekt – inson aql-idrokidan ustun bo'lgan sun'iy tafakkur shakli (ilmiy gipoteza sifatida mavjud).

2. Sun'iy intellektning amaliy imkoniyatlari

Bugungi kunda SI turli sohalarida inqilobiy o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda:

Tibbiyotda – kasalliklarni erta aniqlash, davolash jarayonlarini avtomatlashtirish;

Ta'limda – o'quvchilar bilim darajasini tahlil qilish va shaxsiylashtirilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish;

Transportda – o'zini o'zi boshqaruvchi transport vositalari orqali harakat xavfsizligini ta'minlash;

Biznesda – mijozlar xatti-harakatlarini tahlil qilish, savdo strategiyalarini optimallashtirish.

3. Texnologiyaning salbiy oqibatlar va cheklovlari

Har qanday innovatsion texnologiyada bo'lgani kabi, sun'iy intellekt ham bir qator xavf va muammolarni yuzaga keltiradi:

Ish o'rinlarining qisqarishi – ko'plab kasblar avtomatlashtirilishi natijasida yo'qolib ketish xavfi ostida qolmoqda;

Axborot manipulyatsiyasi – noto'g'ri ma'lumotlar asosida qabul qilingan qarorlar jamiyat uchun zararli bo'lishi mumkin;

Huquqiy va axloqiy noaniqliklar – SI xatoga yo'l qo'yganda, javobgarlik kim zimmasida bo'lishi kerak: dasturchimi yoki foydalanuvchimi?

4. O'zbekiston misolida sun'iy intellekt sohasi rivoji

O'zbekistonda sun'iy intellekt sohasini rivojlantirish bo'yicha muayyan chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. 2020-yilda "Sun'iy intellekt rivojlantirish strategiyasi" qabul qilindi. IT Park va boshqa texnoparklarda raqamli startaplar faol qo'llab-quvvatlanmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida sun'iy intellekt yo'nalishida bakalavr va magistr dasturlari joriy etildi. Yoshlar o'rtasida xakatonlar, tanlovlar va innovatsion loyihalar orqali IT hamda SI sohalariga bo'lgan qiziqish kuchaytirilmoqda.

Xulosa

Sun'iy intellekt XXI asrning eng istiqbolli texnologiyalaridan biri sanaladi. Uning sog'liqni saqlashdan tortib ta'lim, transport va iqtisodiyotgacha bo'lgan keng sohalardagi imkoniyatlari sezilarli darajada. Biroq, SI'dan noto'g'ri foydalanish ishsizlik, ijtimoiy tengsizlik, axloqiy va huquqiy muammolarga olib kelishi mumkin. O'zbekistonda sun'iy intellekt rivoji uchun zarur bo'lgan huquqiy va texnologik zamin shakllanmoqda. Endilikda asosiy e'tibor – malakali kadrlar tayyorlash, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va SI texnologiyalarini ijtimoiy manfaatlar yo'lida samarali yo'naltirishga qaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Sun'iy intellekt rivojlantirish strategiyasi" bo'yicha qarori, 2020.
2. Tegmark, M. (2017). Life 3.0: Being Mortal in the Age of Artificial Intelligence.
3. Russell, S., & Norvig, P. (2020). Artificial Intelligence: A Modern Approach.
4. UNESCO (2022). "AI in Education" hisobot.
5. IT Park Uzbekistan rasmiy sayti – <https://it-park.uz>